EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 28.9.2026
COM(2026) 508 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

mahepõllumajandusliku taimse paljundusmaterjali, mahepõllumajanduslike loomade ja mahepõllumajandusliku proteiinsööda kättesaadavuse kohta liidu turul kooskõlas määruse (EL) 2018/848 artikli 53 lõikega 7

{SWD(2026) 284 final}

1. Sissejuhatus

Käesolevas aruandes uuritakse mahepõllumajandusliku taimse paljundusmaterjali, mahepõllumajanduslike loomade, sh noorkanade, ning kodulindude ja sigade söötmiseks kasutatava mahepõllumajandusliku proteiinsööda kättesaadavust ELi turul. Aruanne on vastu võetud kooskõlas alates 1. jaanuarist 2022 kohaldatava määruse (EL) 2018/848 (mis käsitleb mahepõllumajanduslikku tootmist ja mahepõllumajanduslike toodete märgistamist) (edaspidi „mahepõllumajandusmäärus“)[1] artikli 53 lõikega 7.

Kaasseadusandjad nõudsid käesolevat aruannet, pidades silmas mittemahepõllumajandusliku taimse paljundusmaterjali, mittemahepõllumajanduslikult kasvatatud kodulindude, mittemahepõllumajanduslike aretusloomade ning kodulindude ja sigade mittemahepõllumajandusliku proteiinsööda kasutamisega seotud erandite järkjärgulist kaotamist. Komisjonil paluti kaaluda „sellise materjali kättesaadavust liidu turul mahepõllumajanduslikul kujul“ viie aasta möödumisel mahepõllumajandusmääruse kohaldamise alguskuupäevast, „tuginedes liikmesriikide loodud andmebaasi ja süsteemide kaudu kogutud andmetele orgaanilise materjali kättesaadavuse kohta“. Aruandes tuli käsitleda kõnealuse materjali kättesaadavust ja põhjuseid, miks mahepõllumajanduslikel ettevõtjatel võib olla sellisele materjalile piiratud juurdepääs.

Komisjon võttis aruande koostamisel arvesse järgmist mahepõllumajandusmääruse artikli 26 kohaselt kogutud teavet ning artikli 53 lõikes 6 osutatud teavet erandite ja lubade kohta:

a) teave, mis sisaldub artikli 26 lõikes 1 osutatud taimse paljundusmaterjali andmebaasis ja artikli 26 lõikes 2 osutatud mahepõllumajanduslikke loomi käsitlevate andmete kogumise süsteemides, ning kui see on asjakohane, teave, mis sisaldub artikli 26 lõikes 3 osutatud noorkanu käsitlevate andmete kogumise süsteemides;

b) teave erandite kohta, mis on tehtud seoses taimse paljundusmaterjaliga kooskõlas II lisa I osa punktiga 1.8.5 ning II lisa II osa punktidega 1.3.4.3 ja 1.3.4.4, ning

c) teave kodulindude ja sigade mahepõllumajandusliku proteiinsööda kättesaadavuse kohta liidu turul ning teave lubade kohta, mis on antud kooskõlas II lisa II osa punkti 1.9.3.1 alapunktiga c ja punkti 1.9.4.2 alapunktiga c mittemahepõllumajandusliku proteiinsööda kasutamiseks põrsaste ja noorlindude söötmiseks.

Lisaks kehtestati komisjoni rakendusmäärusega (EL) 2020/464[2] liikmesriikidele nõuded andmete esitamise kohta ning aastatel 2023–2025 kasutati järjest enam mahepõllumajanduse

[1] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. mai 2018. aasta määrus (EL) 2018/848, mis käsitleb mahepõllumajanduslikku tootmist ja mahepõllumajanduslike toodete märgistamist ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 834/2007 (ELT L 150, 14.6.2018, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2018/848/2025-03-25/oj

[2] Komisjoni 26. märtsi 2020. aasta rakendusmäärus (EL) 2020/464, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2018/848 teatavad rakenduseeskirjad seoses üleminekuaegade tagasiulatuvaks tunnustamiseks vajalike dokumentidega, mahepõllumajanduslike toodete tootmisega ja liikmesriikide esitatava teabega (ELT L 98, 31.3.2020, lk 2) ELI: http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2020/464/oj

teabesüsteemi (OFIS) kaudu kättesaadavaid vorme. Paraku vähendavad statistilise analüüsi usaldusväärsust liikmesriikide poolt kolme aasta jooksul esitatud andmetes esinevad erinevused. Liikmesriikide andmed aastate 2022–2024 kohta on esitatud aruandele lisatud komisjoni talituste töödokumendis[3].

2. Mahepõllumajanduslik taimne paljundusmaterjal

Mahepõllumajandusliku aretustegevuse edendamiseks kehtestati mahepõllumajandusmäärusega uued sätted mahepõllumajandusliku taimse paljundusmaterjali kohta, määratledes mahepõllumajanduslikuks tootmiseks sobivad mahepõllumajanduslikud sordid ja mahepõllumajandusliku heterogeense materjali. Samuti nähti sellega ette mittemahepõllumajandusliku taimse paljundusmaterjali kasutamist võimaldavate erandite kehtivuse lõpp (31. detsember 2036)[4].

Taimse paljundusmaterjali suur mitmekesisus on mahepõllumajandusliku tootmise jaoks väga oluline, et tagada vajalik kohanemine erinevate surveteguritе ja tingimustega, samas on taimse paljundusmaterjali mahepõllumajanduslik tootmine pestitsiidide ja väetiste piiratud kasutamise tõttu tehniliselt keerulisem kui tavatootmine (komisjoni talituste töödokumendi I jao punkt 7).

Andmebaase, mida kasutatakse selleks, et koguda teavet mahepõllumajandusliku taimse paljundusmaterjali kättesaadavuse kohta (mis olid olemas eelmise mahepõllumajanduslikku tootmist reguleeriva õigusraamistiku, eelkõige komisjoni määruse (EÜ) nr 889/2009[5] alusel) on laiendatud, et hõlmata lisaks seemnetele ja seemnekartulile muud liiki taimne paljundusmaterjal.

Mahepõllumajandusmääruse kohaselt peavad mahetootjad kasutama mahepõllumajanduslikku taimset paljundusmaterjali[6]. Riiklik pädev asutus võib teha konkreetsetel tingimustel erandi mittemahepõllumajandusliku taimse paljundusmaterjali kasutamiseks vaid juhul, kui ametlikud andmed näitavad, et turul kättesaadavate mahepõllumajandusliku ja üleminekuaja taimse paljundusmaterjali[7] kogustega ei ole võimalik ettevõtja vajadusi rahuldada. Mahepõllumajandusmääruse II lisa I osa punkti 1.8.5.6 kohaselt peavad riiklikud pädevad asutused koostama ametliku loendi liikidest, alamliikidest või sortidest, mille jaoks mahepõllumajanduslik ja üleminekuaja taimne paljundusmaterjal on kättesaadav piisavas koguses (edaspidi „I kategooria loend“). Kui mahepõllumajandusliku taimse paljundusmaterjali puudus on suur, võivad riiklikud pädevad asutused individuaalsete erandite asemel kehtestada liikide, alamliikide või sortide loendi suhtes üldise aastase erandi[8].

---

[3] Kuna Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruande esitamise tähtaeg on 31. detsember 2026, ei ole aruandes arvesse võetud teavet, mille liikmesriigid saatsid 2026. aasta juuniks.

[4] Lisateavet leiab komisjoni talituste töödokumendi I jao punktist 7.

[5] Komisjoni 5. septembri 2008. aasta määrus (EÜ) nr 889/2008, millega kehtestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 834/2007 (mahepõllumajandusliku tootmise ning mahepõllumajanduslike toodete märgistamise kohta) üksikasjalikud rakenduseeskirjad seoses mahepõllumajandusliku tootmise, märgistamise ja kontrolliga (ELT L 250, 18.9.2008, lk 1) ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2008/889/oj

[6] Mahepõllumajandusmääruse II lisa I osa punktid 1.8.1 ja 1.8.3.

[7] Mahepõllumajandusmääruse artikli 10 lõikes 4 on sätestatud, et taimne paljundusmaterjal lastakse turule üleminekuaja taimse paljundusmaterjalina, kui üleminekuaeg on kestnud vähemalt 12 kuud.

[8] Mahepõllumajandusmääruse II lisa I osa punkt 1.8.5.7.

Kuna teave turul oleva mahepõllumajandusliku ja üleminekuaja taimse paljundusmaterjali kohta annab põllumajandustootjatele võimaluse taotleda ebapiisava pakkumise korral erandeid, on väga oluline, et see teave oleks laialdaselt kättesaadav.

Kahjuks näitavad sihtotstarbelised uuringud[9] ja kogutud teave, et selles valdkonnas on tehtud vähe edusamme: 17 liikmesriigil on olemas mingisugune interaktiivne andmebaas, mis võimaldab uurida taimse paljundusmaterjali kättesaadavust konkreetsete põllukultuuride jaoks, ülejäänud liikmesriigid on eelistanud staatilisi tabeleid (komisjoni talituste töödokumendi I jao punkt 8). Hiljutiste regulatiivsete muudatuste tõttu on liikmesriigid kohandanud oma varasemaid süsteeme, et võimaldada ettevõtjatel vabatahtlikult avaldada teave oma mahepõllumajandusliku või üleminekuaja taimse paljundusmaterjali toodangu kohta[10]. Riiklikud andmebaasid on olulised, et edendada mahepõllumajandusliku ja üleminekuaja taimse paljundusmaterjali kasutamist ning toetada erandite elektroonilist haldamist, ning need peaksid olema täielikult toimivad[11].

2.1. Mahepõllumajandusmääruse artikli 53 lõike 6 kohaselt esitatud liikmesriikide andmete analüüs

Ülevaade liikmesriikide andmetest taimse paljundusmaterjali kättesaadavuse kohta ning individuaalsetest ja üldistest eranditest on esitatud peamiste põllukultuurirühmade[12] kaupa komisjoni talituste töödokumendis. Tulemused on esitatud liikmesriikide kaupa, mõnel juhul ka koondatuna nelja peamise geograafilise piirkonna kohta[13].

2.1.1. Mahepõllumajandusliku ja üleminekuaja taimse paljundusmaterjali kättesaadavus

[9] „The State of organic seed in Europe“ (Mahepõllumajanduslike seemnete olukord Euroopas), https://www.liveseed.eu/wp-content/uploads/2019/12/FNL-FNL-Web-Interactive-NOV19-Booklet2-LIVESEED_web.pdf.

[10] Mahepõllumajanduse uurimisinstituudi (FIBL) andmebaasi organicXseeds, mis on olnud kasutusel üle kümne aasta, laiendati hiljuti veelgi, et hõlmata kõik taimse paljundusmaterjali vormid ja mitmesugused uued funktsioonid, ning seda kasutavad nüüd kaheksa liikmesriiki. Projekti LIVESEED raames on loodud Euroopa ruuteri andmebaas, mis võimaldab tarnijatel ja ettevõtjatel pakkuda ja otsida mahepõllumajanduslikku taimset paljundusmaterjali kõigis liikmesriikides ning Ühendkuningriigis, Islandil ja Šveitsis (ELi mahepõllumajanduslike seemnete andmebaas LiveSeeding).

[11] Solfanelli, F., Ozturk, E., Dudinskaya, E.C., Mandolesi, S., Orsini, S., Messmer, M., Naspetti, S., Schaefer, F., Winter, E., Zanoli, R., „Estimating Supply and Demand of Organic Seeds in Europe Using Survey Data and MI Techniques“ (Mahepõllumajanduslike seemnete pakkumise ja nõudluse hindamine Euroopas, kasutades uuringuandmeid ja motiveeriva intervjueerimise võtteid), Sustainability **2022**, 14, 10761, https://doi.org/10.3390/su141710761: „Mahepõllumajanduslike seemnete andmebaasi funktsionaalsuse analüüsi ning ELi ja Šveitsi mahetootjate seas hiljuti läbi viidud uuringu tulemused kinnitavad üldist ootust, et mahepõllumajanduslikke seemneid kasutatakse rohkem riikides, kus on hästi toimiv mahepõllumajanduslike seemnete andmebaas ja hästi arenenud seemnesektor“.

[12] Teraviljad, nisuliigid, köögiviljad, kuivatatud kaunviljad, õliseemned, tehnilised kultuurid, maitsetaimed ja vürtsid, puuviljad, viinamarjad, oliivid, dekoratiivtaimed, söödakultuurid ja nende segud (komisjoni talituste töödokumendi I jao punktid 3 ja 4.2).

[13] ELi keskosa: BE, CZ, DE, FR, LU, NL, AT; ELi idaosa: BG, LT, HU, PL, RO, SK; ELi põhjaosa: DK, EE, IE, LV, FI, SE; ELi lõunaosa: GR, ES, HR, IT, CY, MT, PT, SI.

Enamik liikmesriike esitas ainult kvalitatiivset teavet, loetledes liigid ja sordid, mille mahepõllumajandusliku ja üleminekuaja taimse paljundusmaterjali kohta leiab teavet nende riiklikes andmebaasides. Vaid neli liikmesriiki esitasid igal aastal mitme põllukultuuriliigi kohta kvantitatiivseid andmeid (komisjoni talituste töödokumendi I jao punkt 1.1).

Ettevõtjad kasutavad süsteeme vabatahtlikkuse alusel,[14] kuid mitu liikmesriiki märkis, et mõni tarnija peab kvantitatiivseid andmeid tundlikuks äriteabeks.

Teatavate liikide mahepõllumajanduslikku taimset paljundusmaterjali toodetakse ise või hangitakse see põllumajandustootjate ja tarnijate vaheliste otsekokkulepete alusel – teatavate põllukultuuride (teraviljade) puhul on põllumajandusettevõttes kasvatatud seemnetel suur osakaal[15].

Kättesaadavad on mõned analüüsid, kus vaadeldakse sorte põllukultuurirühmade kaupa (komisjoni talituste töödokumendi I jao punkt 1.3) ja kust saab teavet andmebaaside kasutamise kohta. 12 liikmesriiki esitasid ammendavad andmed värskete köögiviljade, teraviljade ja nisu kohta, 11 liikmesriiki esitasid andmed vaid väikese arvu põllukultuuride ja sortide kohta ning viis liikmesriiki esitasid andmed vaid ühe aasta kohta või ei esitanud neid üldse.

Üks märk mahepõllumajandusliku ja üleminekuaja taimse paljundusmaterjali kättesaadavuse paranemisest on see, kui on olemas ametlik I kategooria loend, mida liikmesriigid võivad kasutada ka erandite kaotamiseks vastavalt pakkumise arengule turul. I kategooria loendi on koostanud vaid 12 liikmesriiki. Need loendid hõlmavad 1–90 kultuuri, peamiselt teravilju (nisu) ja sööta (komisjoni talituste töödokumendi I jao punkt 2).

2.1.2. Mahepõllumajandusmääruse II lisa I osa punkti 1.8.5 kohased erandid

Riiklikud pädevad asutused võivad teha individuaalselt või üldistel alustel erandeid, et lubada kasutada mahepõllumajanduslikus tootmises mittemahepõllumajanduslikku taimset paljundusmaterjali[16].

Individuaalse erandi võib teha kooskõlas mahepõllumajandusmääruse II lisa I osa punktis 1.8.5.1 sätestatud tingimustega üksnes järgmistel juhtudel:

a) kui artikli 26 lõikes 1 osutatud andmebaasis või artikli 26 lõikes 2 osutatud süsteemis ei ole registreeritud ühtegi sorti liigist, mida ettevõtja soovib omandada;

b) kui ükski taimset paljundusmaterjali turustav ettevõtja ei saa pakkuda asjaomast mahepõllumajanduslikku või üleminekuaja taimset paljundusmaterjali või kooskõlas punktiga 1.8.6 lubatud taimset paljundusmaterjali õigeaegselt külvamiseks või istutamiseks

[14] 13. veebruaril 2023 avaldatud projekti LiveSeeding ettekandes „Insights on the opportunities and bottlenecks in organic seed and plant breeding sector“ (Ülevaade mahepõllumajanduslike seemnete ja mahepõllumajandusliku sordiaretuse sektori võimalustest ja kitsaskohtadest) on välja toodud, et hiljutises LiveSeedingu uuringus osalenud 140 mahetootjast vaid 49 % pakub mahepõllumajanduslikke seemneid ELis riiklike andmebaaside kaudu.

[15] „Estimating Supply and Demand of Organic Seeds in Europe Using Survey Data and MI Techniques“, Sustainability, 2022, 14, 10761. https://doi.org/10.3390/su141710761

[16] Erand tuleb teha kooskõlas mahepõllumajandusmääruse II lisa I osa punktides 1.8.5.1–1.8.5.7 sätestatud nõuetega.

olukorras, kus kasutaja on tellinud taimse paljundusmaterjali piisavalt aegsasti, et võimaldada mahepõllumajandusliku või üleminekuaja taimse paljundusmaterjali või kooskõlas punktiga 1.8.6 lubatud taimse paljundusmaterjali ettevalmistamist ja tarnimist;

c) kui sort, mida ettevõtja soovib omandada, ei ole registreeritud artikli 26 lõikes 1 osutatud andmebaasis või artikli 26 lõikes 2 osutatud süsteemis mahepõllumajandusliku või üleminekuaja taimse paljundusmaterjalina või kooskõlas punktiga 1.8.6 lubatud taimse paljundusmaterjalina ning ettevõtja suudab tõendada, et ükski sama liigi registreeritud alternatiivsort ei ole sobiv eelkõige tootmiseks vajalike agronoomiliste, mullastiku- ja kliimatingimuste ning tehnoloogiliste omaduste tõttu;

d) kui see on õigustatud kasutamiseks teadusuuringutes, väikesemahulistes välikatsetes, sordikaitse eesmärgil või tooteuuenduseks ning asjaomase liikmesriigi pädevad asutused on selleks nõusoleku andnud.

Enamik liikmesriike esitas andmed eespool punktis c kirjeldatud olukorra kohta (komisjoni talituste töödokumendi I jao punkt 4.1). Mitmes liikmesriigis[17] on kõige sagedasem eespool punktis a kirjeldatud olukord, mis osutab mahepõllumajandusliku või üleminekuaja taimse paljundusmaterjali täielikule puudumisele.

Individuaalsete erandite puhul esineb suuri geograafilisi erinevusi. Enamik neist on tehtud seoses värskete köögiviljade, teraviljade ja söödaliikidega (komisjoni talituste töödokumendi I jao punktid 4 ja 6).

15 liikmesriiki esitasid üldisi erandeid käsitlevat kvantitatiivset teavet (kuid mitte kõigi kolme aasta kohta) ja kuus liikmesriiki[18] märkisid, et nad ei kohalda üldse üldiseid erandeid. Viis liikmesriiki[19] ei esitanud üldiste erandite kohta mingit teavet.

Selle põhjal tehti teravilju ja nisu käsitlevate kvantitatiivsete andmete esialgne hindamine, mis näitas üldiste erandite kasutamise suurenemist (komisjoni talituste töödokumendi I jao punkt 5).

Komisjoni talituste töödokumendi I jao punktist 3 on näha, et mõnes liikmesriigis võivad üldised erandid hõlmata sadu liike (kui neid kohaldatakse dekoratiivtaimede suhtes), samas kui teistes puudutavad need vaid paari tosinat liiki (peamiselt sööt, teraviljad, köögiviljad, viinapuud ja puuviljakultuurid).

3. Mahepõllumajanduslikud loomad, sealhulgas noorkanad

Mahepõllumajanduslikud kariloomad peavad olema sündinud või koorunud ja kasvanud mahepõllumajanduslikes tootmisüksustes[20].

Paraku on mahepõllumajandusliku loomakasvatuse puhul probleemiks see, et karja moodustamiseks või uuendamiseks ei ole piisavalt mahepõllumajanduslikult kasvatatud loomi.

[17] BG, CY, CZ, HR, HU, IE, LV, LT, PL, PT, SK, RO.
[18] BG, CY, HR, MT, PL, SI.
[19] IE, GR, CZ, HU, RO.
[20] Mahepõllumajandusmääruse I lisa II osa punkt 1.3.1.

Mahepõllumajandusmäärusega on ette nähtud uus erandite süsteem, mis põhineb teabel, mille liikmesriigid on kogunud mahepõllumajanduslike loomade kättesaadavuse kohta.

Süsteem võimaldab mahepõllumajanduslikke loomi turustavatel ettevõtjatel teha vabatahtlikult avalikult kättesaadavaks tasuta teabe oma varude kohta koos oma nime ja kontaktandmetega[21].

Kui kogutud andmetest on näha, et nõudlust mahepõllumajanduslike loomade järele ei ole võimalik rahuldada, võib riiklik pädev asutus rangetel tingimustel anda loa tuua kuni 31. detsembrini 2036 mahepõllumajanduslikku tootmisüksusesse mittemahepõllumajanduslikke loomi[22].

Noorkanade puhul on sellise süsteemi loomine liikmesriikidele vabatahtlik[23]. Riiklik pädev asutus võib anda loa tuua linnukarja esmakordsel moodustamisel, uuendamisel või taastamisel mahepõllumajanduslikku linnukasvatusüksusesse mittemahepõllumajanduslikult kasvatatud kodulinde, tingimusel et munade ja liha tootmiseks mõeldud noorkanad on alla kolme päeva vanused.

Käesolevas aruandes analüüsitakse mahepõllumajanduslike loomade, sealhulgas noorkanade kättesaadavust ELis ning mittemahepõllumajanduslike loomade tootmisüksusesse toomiseks tehtud erandeid, tuginedes liikmesriikidelt saadud teabele.

3.1. Liikmesriikidelt mahepõllumajanduslike loomade kättesaadavuse kohta saadud teabe analüüs

Mahepõllumajanduslike loomade kättesaadavust kajastavate süsteemide loomine on olnud liikmesriikidele kohustuslik alles alates 1. jaanuarist 2022. Aastatel 2023–2025 nende liikmesriikide arv, kellel on toimivad süsteemid mahepõllumajanduslike loomade jaoks, suurenes. Käesolevas aruandes antakse ülevaade olemasolevate süsteemide olukorrast kuni 2025. aasta juunini, mil 25 liikmesriiki saatsid lingid oma andmebaasidele (komisjoni talituste töödokumendi I jao punkt 1). Need leiab aadressilt https://ec.europa.eu/agriculture/ofis_public/national-databases.html.

Kuna mahepõllumajanduslike loomade tarnijad ei ole kohustatud kõnealuseid süsteeme kasutama, on liikmesriikide saadetud andmed väga erinevad ja sageli mittetäielikud, mistõttu ei saa käesolevas aruandes esitada konsolideeritud andmeid ELi tasandil.

3.2. Liikmesriikidelt mahepõllumajanduslike noorkanade kättesaadavuse kohta saadud teabe analüüs

Teabe kogumine mahepõllumajanduslike noorkanade kättesaadavuse kohta on liikmesriikide jaoks vabatahtlik. Seni ei ole liikmesriigid sellise teabe kogumiseks süsteeme loonud, kuna liikmesriikide sõnul tellib enamik mahepõllumajandustootjaid vajalikud noorkanad otse turult.

[21] Loomade suhtes võib teha erandi vastavalt mahepõllumajandusmääruse II lisa II osa punktile 1.3.4.4.
[22] Mahepõllumajandusmääruse II lisa II osa punktid 1.3.4.4.1–1.3.4.4.4.
[23] Mahepõllumajandusmääruse artikli 26 lõige 3.

3.3. Liikmesriikidelt mittemahepõllumajanduslike loomade tootmisüksusesse toomiseks tehtud erandite kohta saadud teabe analüüs

Kõik liikmesriigid saatsid andmed kolme aasta kohta. Paraku olid mitme liikmesriigi andmed kas ebatäielikud või aastate lõikes ebajärjekindlad. Andmete kvaliteet aastatel 2023–2025 paranes, kuid 27 liikmesriigi andmeid ei saa siiski koondada.

Kvalitatiivne analüüs näitab, et erandeid mittemahepõllumajanduslike veiste, hobuslaste, lammaste, kitsede ja sigade tootmisüksusesse toomiseks tehti enamikus liikmesriikides (komisjoni talituste töödokumendi II jao punkt 3).

3.4. Liikmesriikidelt mittemahepõllumajanduslike noorkanade tootmisüksusesse toomiseks tehtud erandite kohta saadud teabe analüüs

Enamik liikmesriike esitas teabe, mis on ebatäielik, või ei esitanud andmeid. Mittemahepõllumajanduslike noorkanade puhul tehtud kvalitatiivne analüüs näitab, et mitu liikmesriiki kasutas 2022. aastal erandeid ning jättis 2023. ja 2024. aasta andmed esitamata (komisjoni talituste töödokumendi II jao punkt 4).

Euroopa kodulinnukasvatajate ühenduselt saadud teabe kohaselt on mahepõllumajanduslike noorkanade pakkumine surve all. Enamik vanemlindude kasvatajaid keskendub tavapärasele tootmisele ja tegeleb vaid vähesel määral mahepõllumajandusliku tootmisega, kus i) lindude pidamise nõuded eeldavad suuremahulisi investeeringuid ja ii) juurdepääs vabaõhualadele suurendab vanemlindude jaoks terviseriske. Mittemahepõllumajanduslike noorkanade tootmisüksusesse toomiseks tehtavate erandite kaotamine mõjutaks eelkõige aeglase kasvuga liinide kodulindude tootmist.

4. Mahepõllumajanduslik proteiinsööt

4.1 Sissejuhatus

Mahepõllumajanduslikke loomi tuleb sööta mahepõllumajandusliku või üleminekuaja söödaga, mis vastab nende toitainevajadustele ja on saadud peamiselt sellest põllumajandusettevõttest, kus loomi peetakse, või teistest sama piirkonna põllumajandusettevõtetest[24].

Mahepõllumajandusliku proteiinsööda puhul valitseb suur konkurents, sest mahepõllumajanduslikus tootmises on keelatud kasutada sünteetilisi aminohappeid[25]. Põrsad ja noorlinnud vajavad oma söödas teatavaid aminohappeid (peamiselt kasvamiseks ja heaolu huvides), mida olemasolevad mahepõllumajanduslikud valguallikad ei pruugi anda[26].

[24] Mahepõllumajandusmääruse II lisa II osa punkti 1.4.1 alapunktid a ja b.
[25] Mahepõllumajandusmääruse II lisa II osa punkt 1.4.1 alapunkt f.
[26] „Recent advances in protein and amino acid nutritional dynamics in relation to performance, health, welfare, and cost of production“ (Hiljutine areng proteiini ja aminohapete kasutamisel söödas tulemuslikkuse, tervise, heaolu ja tootmiskulude vaatenurgast), ScienceDirect.

Piisava mahepõllumajandusliku pakkumise puudumine on olnud probleem alates eelmisest sigade ja kodulindude mahepõllumajanduslikku tootmist reguleerivast õigusraamistikust[27]. Seetõttu, kui põllumajandustootjatel ei ole võimalik hankida vajalikku proteiinsööta mahepõllumajanduslikust tootmisest ja riiklik pädev asutus on kinnitanud, et mahepõllumajanduslik proteiinsööt ei ole piisavas koguses kättesaadav, antakse luba kasutada kuni 35 kg kaaluvate põrsaste või noorlindude söötmisel mittemahepõllumajanduslikku proteiinsööta, tingimusel et see on toodetud või valmistatud ilma keemiliste lahustiteta, seda antakse ainult spetsiifiliste proteiinisegudena ja selle osakaal 12kuulisel ajavahemikul ei ületa kõnealuste loomade puhul 5 %. Neid lube võib anda kuni 31. detsembrini 2026[28].

Liikmesriigid esitasid teabe kodulindude ja sigade mahepõllumajandusliku proteiinsööda kättesaadavuse kohta ELi turul ning teabe mahepõllumajandusmääruse II lisa II osa punkti 1.9.3.1 alapunkti c ja punkti 1.9.4.2 alapunkti c kohaselt antud lubade kohta.

Käesolevas aruandes analüüsitakse sellele teabele tuginedes mahepõllumajandusliku proteiinsööda kättesaadavust ELis ning lube, mis võimaldavad kasutada põrsaste ja noorlindude söötmisel kuni 5 % ulatuses mittemahepõllumajanduslikku proteiinsööta[29].

4.2 Liikmesriikidelt sigade ja kodulindude mahepõllumajandusliku proteiinsööda kättesaadavuse kohta saadud teabe analüüs

Komisjoni talituste töödokumendi III jao punktides 3 ja 4 on esitatud kokkuvõte sigade ja kodulindude mahepõllumajandusliku proteiinsööda kättesaadavuse kohta saadud teabest.

Kuigi andmete kvaliteet aastatel 2022–2024 paranes, ei esitanud märkimisväärne arv liikmesriike 2024. aastal sigade või kodulindude puhul andmeid selliste oma turule lastud mahepõllumajanduslike söödamaterjalide koguste kohta, mida kasutati konkreetsete valkude allikana.

2024. aastal esitasid vaid 11 ja 13 liikmesriiki kvantitatiivseid andmeid mahepõllumajanduslike söödamaterjalide kohta, mida kasutati vastavalt sigade ja kodulindude jaoks mõeldud ning nende riikide turule viidud söötades konkreetsete valkude allikana. Mitu liikmesriiki korraldas nende andmete kogumiseks oma söödakäitlejate seas uuringuid.

Komisjoni talituste töödokumendi III jao punktis 2 on esitatud sigade ja kodulindude söötmiseks kasutatava mahepõllumajandusliku ja mittemahepõllumajandusliku proteiinsööda liikide loetelu.

Komisjoni talituste töödokumendi III jao punktis 5 antakse ülevaade sellest, keda käsitatakse eri liikmesriikides noorlindudena.

Komisjon tegi andmete kvalitatiivse analüüsi, mis näitas järgmist:

- põrsaste ja noorlindude mahepõllumajandusliku ja mittemahepõllumajandusliku proteiinsööda allikad on väga sarnased ning mõlema puhul konkureeritakse samade ressursside pärast.

[27] Komisjoni määruse (EL) 889/2008 artikkel 43.
[28] Mahepõllumajandusmääruse II lisa II osa punkti 1.9.3.1. alapunkt c ja punkti 1.9.4.2 alapunkt c.
[29] Mahepõllumajandusmääruse artikli 53 lõige 4.

- Liikmesriigid annavad üldisi, mitte individuaalseid lube mittemahepõllumajandusliku proteiinsööda kasutamiseks sigade söötmisel ning tundub, et nad ei tea täpselt neid lube kasutavate seakasvatusettevõtete arvu (enamik liikmesriike ei esitanud hinnangut kuni 35 kg kaaluvaid põrsaid kasvatavate sertifitseeritud mahepõllumajanduslike seakasvatajate arvu kohta).
- Liikmesriigid annavad üldisi, mitte individuaalseid lube mittemahepõllumajandusliku proteiinsööda kasutamiseks noorlindude söötmisel ning neil on erinev arusaam sellest, mida tähendab mõiste „noorlind“.
- Enamik sertifitseeritud mahepõllumajanduslikke sea- ja linnukasvatusettevõtteid kasutab neid lube.

5. Kokkuvõte

Viimastel aastatel on teave, mida liikmesriigid esitavad käesolevas aruandes käsitletud teemadel, paranenud. Kättesaadavaks tehtud teabe põhjal ei ole siiski võimalik teha lõplikke järeldusi aruandes vaadeldud mahepõllumajanduslike materjalide pakkumise taseme, liikmesriikide tehtud üldiste ja individuaalsete erandite kasutamise ning, mis veelgi olulisem, nende kriitilise tähtsusega sisenditega paremini varustatud turu poole liikumise kohta.

Liikmesriigid on loonud kooskõlas mahepõllumajandusmääruse artikliga 26 süsteemid, kus mahepõllumajanduslikku või üleminekuaja taimset paljundusmaterjali või mahepõllumajanduslikke loomi turustavad ettevõtjad saavad vabatahtlikult avaldada üksikasjaliku teabe oma toodete kohta. Kuigi need süsteemid on kasulikud, ei toimi need alati täielikult ja ettevõtjad kasutavad neid endiselt vähe.

5.1. Mahepõllumajanduslik taimne paljundusmaterjal

Ehkki taimse paljundusmaterjali kättesaadavus teravilja (nisu) ja vähemal määral söödaliikide puhul on mõnevõrra paranenud, ei ole mahepõllumajandusliku ja üleminekuaja taimse paljundusmaterjali pakkumine ikka veel piisav, et rahuldada nõudlust tuhandete liikide ja nende sortide järele. See tekitab tõsist muret, võttes arvesse mahepõllumajanduslikult haritava maa-ala suurenemist (16,9 miljonilt hektarilt 2022. aastal 18,1 miljonile hektarile 2024. aastal[30]) ja asjaomaste liikide suurt arvu, mida kinnitavad hiljutised uuringud:[31]: „nagu näitas eelmine LIVESEEDi projekt, jagub mahepõllumajanduslikke seemneid, sealhulgas

[30] Organic in Europe – Browse latest production and market data

[31] LiveSeeding 2025: „Updated and improved roadmap/decision tree to reach 100% organic seed“ (Ajakohastatud ja täiustatud tegevuskava 100% mahepõllumajanduslike seemnete kasutamiseni jõudmiseks).

mahepõllumajandusettevõtetes endis kasvatatud seemneid keskmiselt **vähem kui 50 %-le mahepõllumajanduslikust põllumajandusmaast**, kusjuures põllukultuuride ja riikide vahel on suuri erinevusi (Solfanelli *et al*., 2021, 2022)". Lisaks: „Üldpilt seemnete praegusest kasutamisest mahepõllumajanduses [---] näitab selgelt, et nõudlus mahepõllumajanduslike seemnete järele ületab oluliselt pakkumist, eelkõige Lõuna- ja Ida-Euroopa piirkondades"[32].

Seda arvestades on jätkuvalt vajalikud erandid, isegi kui mõne liigi puhul saaksid 12 liikmesriiki I kategooria loendi abil eranditest loobuda.

Võttes arvesse praegu kättesaadavaid andmeid, võib olla vajalik põhjalik uuring mahepõllumajandusliku taimse paljundusmaterjali pakkumise ja nõudluse kohta koos erandite rakendamise analüüsiga. Need võivad aidata kindlaks teha parimad tavad, et 2036. aastaks järk-järgult lõpetada erandite kohaldamine. Samuti võiks uuringu raames välja selgitada üldiste ja individuaalsete erandite järkjärgulise täieliku kaotamise võimalikud tagajärjed, keskendudes sellistele põllukultuuridele nagu teraviljad ja nisuliigid, mille puhul on mahepõllumajanduslik ja üleminekuaja taimne paljundusmaterjal paremini kättesaadav.

5.2. Mahepõllumajanduslikud loomad

Andmed mahepõllumajanduslike loomade kohta on hiljutised (alates 2022. aastast) ja endiselt ebapiisavad, et anda usaldusväärne ülevaade mahepõllumajanduslike loomade kättesaadavusest. Ükski liikmesriik ei ole loonud süsteemi, et reklaamida mahepõllumajanduslike noorkanade kättesaadavust riigi tasandil.

Liikmesriikide saadetud andmete analüüs näitab, et mahepõllumajandusliku loomakasvatuse jätkamiseks peavad mahepõllumajanduslikud ettevõtjad jätkuvalt tooma tootmisüksusesse mittemahepõllumajanduslikke loomi või noorkanu. Lihtsuse huvides tundub, et delegeeritud õigusakt, millega muudetaks mahepõllumajanduslike noorkanade kättesaadavuse kohta teabe kogumise süsteemid kohustuslikuks ja seataks erandite tegemise tingimuseks sellise süsteemi olemasolu,[33] ei ole asjakohane.

Võttes arvesse mahepõllumajandusliku loomakasvatuse (v.a lambad) ja mahepõllumajandusliku kodulinnukasvatuse hiljutist kahanemist,[34] näib asjakohane säilitada erandite kasutamine mahepõllumajanduslike loomade ja noorkanade puhul kuni 31. detsembrini 2036.

5.3. Sigade ja kodulindude orgaaniline proteiinsööt

[32] Solfanelli, F., Ozturk, E., Dudinskaya, E.C., Mandolesi, S., Orsini, S., Messmer, M., Naspetti, S., Schaefer, F., Winter, E., Zanoli, R., „Estimating Supply and Demand of Organic Seeds in Europe Using Survey Data and MI Techniques", Sustainability **2022**, 14, 10761. https://doi.org/10.3390/su141710761

[33] Mahepõllumajandusmääruse artikli 53 lõige 3: „*Alates 1. jaanuarist 2027 on komisjonil õigus võtta kooskõlas artikliga 54 vastu delegeeritud õigusakte, millega muudetakse artikli 26 lõike 2 punkti b, et laiendada artikli 26 lõikes 2 osutatud teabesüsteemi kohaldamisala noorkanadele, ning II lisa II osa punkti 1.3.4.3, et võtta noorkanu käsitlevate erandite tegemisel aluseks kõnealuse süsteemi kohaselt kogutud andmed".*

[34] Komisjoni talituste töödokumendi II jao punkt 2.

Liikmesriigid esitasid teavet sigade ja kodulindude mahepõllumajandusliku proteiinsööda kättesaadavuse kohta ning lubade kohta, mis võimaldavad kasutada kuni 35 kg kaaluvate põrsaste ja noorlindude söötmisel kuni 5 % ulatuses mittemahepõllumajanduslikku proteiinsööta.

2022.–2024. aasta andmed on olemas, kuid need on endiselt ebatäielikud, mis takistab kvantitatiivse ülevaate esitamist mahepõllumajandusliku proteiinsööda kättesaadavuse kohta ELis.

Sigadele ja kodulindudele sobiva mahepõllumajandusliku proteiinsööda nappus on mahepõllumajandussektoris struktuurne probleem, mille lahendamiseks kulub veel aastaid. Andmete kvalitatiivne analüüs näitab, et paljud mahepõllumajanduslikud sea- ja kodulinnukasvatajad kasutavad endiselt luba lisada noorloomade sööta väikeses koguses mittemahepõllumajanduslikku proteiinsööta.

Mahepõllumajandussektori peamised sidusrühmad[35] on ühel meelel, et sigade ja kodulindude mahepõllumajanduslikku proteiinsööta ELi turul napib ning et olemasolevaid erandeid on vaja pikendada.

Selle põhjal ja võttes arvesse kohustust rahuldada mahepõllumajanduslike põrsaste ja noorlindude vajadus saada aminohappeid, et tagada nende kasv ja heaolu, kavatseb komisjon võtta vastu delegeeritud õigusakti, millega pikendatakse veel kümne aasta võrra (st kuni 31. detsembrini 2036) riiklike pädevate asutuste võimalust lubada kasutada kuni 35 kg kaaluvate põrsaste ja noorlindude söötmisel kuni 5 % ulatuses mittemahepõllumajanduslikku proteiinsööta.

[35] FEFAC, EUWEP,ERPA, Copa-Cogeca, IFOAM Organics Europe.